VILNIUS. Penktadienis, 1930 m. Rugpiūčio mėn. 1 d. IV metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS.

Pirmyn!

№ 15 (71)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrytka Nr. 115.
Red. adr ul. Bonifraterska 6—2. Telef. 9-58.

EINA DU KARTU PER MĖNESĮ

Prenumerata: Lenkijoj metams 4 auks., pusei metų 2 auks. Lietuvoj metams 4 litai, pusei metų 2 lit. Užsieniuose dvigubai.
Atskiras numeris 20 sk.

Kas toliau?

Prieš nekurį laiką paskleistos žinios, apie Voldemaro ir jo prisiekusio sąjungininko Smetonos susitaikymą, pasirodo buvo pramanytos. Voldemaras visai ir nemanė taikintis su tais, su kuriais dar vakar sutartinai smaugė Lietuvos liaudį, engė kraštą ir išsiskyrė grobiu nepasidalinę. Priešingai. Jis, „užsidegęs“ Vytauto didžiojo „patriotizmu“, nerimo savame kaily ir dar šiais „Vytauto metais“ žadėjo „išgelbėti“ Lietuvą iš jėzuitų, lenkių Chodakovskaičių, „provokatoriaus“ Smetonos et tuti quanti netikrų ranku. Paramos tam „didžiam“ darbui tikėjosi gauti iš savo pasekėjų „vilkų“, jaunųjų voldemarinių karininkų ir valst. liaudininkų vadų, su kuriais pastaruoju laiku vedė slaptas derybas. Voldemaras jau buvo „demokratas“, „gailėjosi“ už tai, kad žudė socialistus ir v. liaudininkų eilinius žmones. Liaudininkų vadams žadėjo seimą ir ministerių portfelius. Netrukus gal butų buvusi Lietuva ir „išgelbėta“, jei nebūtų prieš Voldemarą pavartotas smurtas. Naktį iš 24 į 25 d. liepos mėn. tas „didvyris“ po stipria sargyba tapo išgabentas į Platelius „visam karo stovio laikui“. Su tuo pakol kas ir visi Lietuvos „gelbėjimo“ planai yra atidėti. Atidėti, viena todel, kad tokiam griežtumui ir kai kurie smetoniniai nepritaria, o antra—sunku daleisti, kad tas žmogus, kuris savo tikslu stato „viską, arba nieko“, kuris jau nepriklausomoj Lietuvoj pergyveno ištrėmimą, pažino Varnius, ir vel buvo pačioj aukštumoj—sutiktų užbaigti savo karjerą klebonijoj, ar kokio ten pamišėlio Šuazelio dvare, tikriau pasakius — toj duobėj, kurią jis pats yra iškasęs.

Bet kasgi toliau?

Viename iš savo slaptų atsišaukimų Voldemaras tvirtina, kad Lietuvos valdžią ruošiasi pagrobti krikdemai, kurie jau net slaptą direktoriją esą sudarę Lietuvai valdyti. Jis gąsdina, kad Krupavičius paėmęs valstybės vairą, Lietuvą paversiąs inkvizicijos stovykla. Neabejojame, kad Voldemaras žino daugiausia negu kas kitas visokių užkulisinių planų, todel nėra pagrindo jam netikėti. Tą patvirtina faktas, kad kun. Krupavičius, jam Voldemaro skirtas tremtinio dienas užbaigė ir atlaikęs mišias „už Lietuvos sveikatą“, dumia Kaunan. Grįžta į Kauną ir žinomas krikdemų šulas kun. Šmulkštys, Tubelis žada „susirgti“, o jo vieton minimas kyšininkas Merkys. Tie ženklai rodo, kad krikdemai rimtai ruošiasi stoti Lietuvą valdyti. Pritilpti krikdemams prie valstybės vairo palengvina dar ir ta aplinkybė, kad suskilus tautininkams į du lageriu, valdymui galutinai susiaurėjo atramos bazė. Todel noroms nenoroms jie turėjo ieškoti sąjungininkų. Bet kur? Veik ištisus metus dėtos viltys susitarti „savųjų“ tarpe nuėjo niekais. Smetoniniai, likę plikai vieni, laikėsi tik iš inercijos. Mažas vėjo pustelėjimas juos galėjo nušluoti nuo Lietuvos žemės paviršio. Padėtis rimta. Ir iš tikrųjų, juk tai reikia aklo savimi pasitikėjimo, kad turint pašonėj tris didžiules opozicines partijas ir nemažą būrį įsiutusių aktivistų „vilkų“, su visais kariauti. Tą aplinkybę tautininkai įvertino ir nutarė daryti taiką su vienu iš „sukalbamesnių“ ir dūšiai artimesnių priešininkų, būtent, su krikščionimis demokratais.

Tačiau, tik pradėjus derybas, radosi vėl nauji sunkumai: nėra kas dėti valdymo pagrindan. Senoji konstitucija panaikinta, o „nau-

joji", kuria krikdemai sutiktų pripažinti, falšyva, „neturi galios": joje nėra ministerio pirmininko Voldemaro parašo. Dabar smetoniniai, nenorėdami savęs viešai sukompromituoti, naujosios „konstitucijos" originalą paslėpė ir paleido gandus, kad Voldemaros esąs tą konstituciją „pavogęs". Tas nesudaro skirtumo, kas tą konstituciją „pavogė", bet faktas, kad Lietuva dabar formaliai neturi jokios konstitucijos. Liko tik Vyriausio Tribunolo besmegenių pripažinta „faktų konstitucija": smurtas ir sauvalė.

Krikščionys demokratai, kaipo „stiprios valdžios" šalininkai, galimas daiktas, kad su smetoniniais susitars ir sutiks dėti valdymo pagrindan kumštį.

Jei Lietuva nuo 1926 m. gruodžio 17 nakties yra kumščiu valdoma, paversta į koncentracijos stovyklą, tai kodel negalėtų kumštis ponauti ir toliau ir paversti ją į jėzuitų inkvizicijos stovyklą? Kuomet krašte smurtu sumindoma teisėta valdymo tvarka, kai nutyla įstatymai, kurie normavo visuomeninį gyvenimą, tada nėra skirtumo kas kraštą valdo. Vis viena ar tai būtų voldemariniai, ar smetoniniai tranai, ar juodieji Romos žandarai, jie smaugia kraštą ir visi jie yra darbo žmonių priešai.

Todel Lietuvos demokratija, Lietuvos darbo žmonės, kurie yra gyvais liudininkais esamos padėties ir Lietuvoj įsigalėjusios kumščio teisės, gali turėti tik vieną uždavinį ir vieną kelią: kovą prieš visokius darbo žmonių pavergėjus, iki pergalės, iki laimėjimo.

Ir šiandien, kada fašistų tarpe kova įgauna vis aštresnes formas, Lietuvos demokratinės visuomenės pareiga budėti ir stiprinti savo jėgas, kad patogiu momentu būtų galima, besipešantiems savo tarpe Lietuvos okupantams, kartą ant visados padaryti galą.

Spaudos suvaržymo projektas

Lietuvos spauda karo cenzorių vergijoj nėra ir negali būti viešosios krašto opinijos reiškėja. Jei kada bus surengta spaudos paroda iš Smetonos valdymo laikų, tai pamatysime tokį tautininkų barbariškumą, su kokiu mūsų spaudai nei po caro jungu po spaudos atgavimo, nei vokiečių kariškos okupacijos metu neteko susidurti. Šiandieninėj Lietuvoj nepriklausoma spauda yra atiduota karo cenzorių malonėn. Ką karo cenzorius nori, tą jis brauko. Nėra jokių normų, jokių taisyklių, kuriomis cenzoriai turėtų vadovautis. Viskas pareina nuo jų noro. Cenzoriais Lietuvoje paprastai yra mažos inteligencijos leitenantai, žmonės, kurie apie laisvos spaudos svarbą mūsų krašto istorijai ir bendrai kultūrai neturi nė mažiausios nuovokos. Ką galima laukti iš kokio keturklasio leitenanto, kuriam daugiau yra duota galios, negu jis turi proto? Valdžia iš cenzorių reikalauja, kad jie nepraleistų laikraščiuose nieko, kas galėtų parodyti diktatūrą tikroje šviesoje. Visa, kas teisingai ir bešališkai nušviečia „naujosios eros" padarinius mūsų gyvenime, į laikraščių skiltis nepatenka. Redaktoriai, žinodami cenzorių „griežtumą", stengiasi rašyti apie valdžios darbus kuo švelniausioje formoj, bet ir tas negelbsti ir labai dažnai laikraštis yra po du ir net tris kartus perrašomas. Cenzūra be cenzūravimo (kas pas mus yra vadinama „spaudos auklėjimu") padaro laikraščiam daug materialinių nuostolių, nes laikraščiai negali išeiti baltais šonais, išcenzūruotas vietas reikia užpildyti taip, kad cenzoriaus paišelio žymių nebūtų matyti. O del to reikia išcenzūruotas vietas naujai prirašyti ir surinkti, kas sudaro dažnai labai žymių išlaidų. Bet ir toki cenzūra neapsaugoja laikraščių nuo konfiskavimų, pabaudų. Jei cenzorius kokį straipsnį ar žinią pražiopso, tai už „visuomenę erzinančių" ar „neteisingų" žinių skelbimą laikraštis gali būti konfiskuojamas, o redaktorius baudžiamas pinigine bauda ir kalėjimu. Sąlygų, kuriose Lietuvos nepriklausoma spauda turi dirbti, kitaip kaip barbariškomis pavadinti negalima. Pažymėtina, kad nelietuviški laikraščiai, išeinantieji Kaune ar Klaipėdoje, švelniau yra cenzūrojami. Pasitaiko taip, kad žinios perspausdinamos iš žydų, vokiečių ar rusų cenzūruotų laikraščių, lietuviškuose laikraščiuose negali pasirodyti. Šitokį reiškinį, žinoma, galima aiškinti tiktai tautiškųjų cenzorių „kultūringumu". Reikia neužmiršti, kad šitokį nekultūringą spaudos slopinimo režimą Lietuvoje įgyvendino žurnalistai — Smetona, Voldemaras, Tamošaitis ir k., kurie, rodos, iš savo profesijos turėtų žinoti, ką toki cenzūra ne tik spaudai, bet ir viso krašto vardui reiškia. Galėčiau atpasakoti šimtus pavyzdžių iš mūsų spaudos golgotos; apie karo cenzorius pas mus kas dien girdime naujų, tiesiog anekdotiškų pasakojimų. Laikraštininkai ir iš dalies skaitytojai jau išmoko rašyti ir skaityti tarp eilučių, sumanesnės plunksnos stengiasi uniformuotus cenzorius apgauti ir del to labai dažnai skaitome kritiką „išpaniškų" įstatymų, arba skaitome aprašymus, kaip gyvena Amanula ir jo prietelka ir t. t. Palengva ir cenzoriai išsimiklina šiek tiek, nors ne visada laiku susiorientuoja. Kartą viens laikraštis aprašė Smetonienės ištvirkavimus, bet perkeldamas juos į Aziją. Cenzorius neapsižiūrėjo, už ką gavo pastabą iš Tamošaičio. Dabar apie Amanulą nieko nebepasirodo Lietuvos spaudoje. Cenzorius nuplikęs karštu pučia ir šaltą ir kur tik užtikęs Amanulos vardą, braukia be mielaširdystės.

Perėmus V. R. m—ją p. Aravičiui pradėjo kalbėti, kad būsiąs išleistas spaudos įstatymas, o kadangi p. Aravičius turėjo pradžioje opiniją „pažangaus" žmogaus, tai buvo laukta cenzorių sauvalės galo. Bet yra žinoma, kad renegatai visada pykčiau persekioja tą, ką nesenai patys garbino. Tos rūšies renegatu pasirodė esąs ir p. Aarvičius. Jo ministerija šias dienas paruošė spaudos „įstatymo" projektą, kurs žada būti daug blogesnis, negu visų tamsiausias cenzorius su dviem žvaigždutėmis. Štai ką tas „įstatymas" numato: Atsakomuoju redaktoriu galės būti tiktas tas pilietis, kuris gaus tam reikalui sutikimą iš V. Tribunolo valstybės gynėjo. Sutikimą valst. gynėjas galės, jei panorės, kiekvienu metu atimti. Redaktorius turės įnešti kauciją, kuri padengtų galimas pabaudas. Kitaip sakant, dar nenusižengus reikės mokėti pabaudą. Kaucijos dydį nustatys taikos teisėjas. Už laikraščio turinį bus atsakomingas ne tik redaktorius su savo kaucija, bet ir leidėjas. Uždėtoms pabaudoms mokėti aukų nebus galima rinkti. Už „neteisingas" žinias apie valdininkus yra numatomos didelės pabaudos. Visi oficialūs valdžios pranešimai turės būti ištisai dedami. Jei

valdžia panorės ką išdergti, tai laikraštis turės tą ištisai spausdinti. Atsakomasis redaktorius galės būti prokuroro baudžiamas už „nesilaikymą" taisyklių ir tt.

Žurnalistams išgirdus apie šį naują įstatymą ir ausys nulinko. Daugumas jų norėt turėti reikalą ir toliau su jau įprastu cenzoriu, kurs savo „griežtumą" vis tik kompensuoja savo mažu išmanymu ir nors anekdotams duoda puikios medžiagos. Naujas gi spaudos „įstatymas" palieka visas dabartinio spaudos pavergimo blogybes pridėdamas prie to „kaucijas", „sutikimus", „pabaudas" ir t. p.

Taigi, ir spaudos reguliavime pas mus pasilieka viskas po senovei, ar dar net daroma blogiau, kaip seniau.

Ksp.

„Tautos vadai" tarpusavy.

Žemiau dedame vieną Voldemarinių tautininkų atsišaukimą prieš smetoninius. Iš jo skaitytojas gali pamatyti, kaip mūsų „tėvynės galbėtojai" puikiai vieni apie kitus kalba. Anot to atsišaukimo „vienintelis tautos vadas" Antanas Smetona yra: ir „lenkų jėzuitų" agentas, ir „tautininkų išdavikas", ir „provovatorius" ir t. t.

„Tautininkai! Mūsų politinės idejos ir tautiškumas pavojuje! Smetona savo asmeninių užgaidų sumetimais nesiskaito su provincija, vadindamas jos atstovų prašymus „gatvės balsu" ir nenori matyti to pavojaus, koks Lietuvai gresia iš lenkų ir krikdemų pusės.

„Dabartinė vyriausybė neturi jokios linijos: kiekvienas ministeris vien tik stengiasi kiek galėdamas ilgiau išsilaikyti savo vietoj, o apie kitką visai nesirūpina. Ištikimiausis tautybei elementas — jaunimas, kaip parodė „Jaunosios Lietuvos" kongresas ir tautininkų rajonų konferencijos, dabartiniais tautininkų vadais nepasitiki.

„Žymiausis dabartinės vyriausybės šulas yra kriminalės policijos viršininkas pulkininkas Rusteika, kuris už politikavimą vyskupų naudai tapo Vatikano apdovanotas ypatingu ordenu. Tas ordenas jam teikia privilegijų, bet uždeda ir atatinkamų pareigų. Jis tą ordeną priėmė be žinios generalinio štabo ir tuo būdu nusikalto kariškai drausmei. Pulkininkas Rusteika, bučiuodamas rankas Smetonai, o ypatingai Smetonienei, išdavikiškai dirba krikdemų naudai ir veda karininkus iš kantrybės pavesdamas juos savo šnipų priežiūron. Krikdemai ruošia **perversmą.** Jie jau slaptai įsteigė direktoriją, kuri turės valdyti Lietuvą. Tos direktorijos šulai yra: Dr. Pakštas, kun. Krupavičius Dr. Turauskas, Dr. Bistras, generolas Ladyga ir Dr. Karvelis. Krikdemai stengiasi, kad jau dabar paviršiun išplauktų ne tautininkai, bet Smetonos šalininkai, jų žmonės. Krikdemų ir lenkų šnipų įtaka likviduotas „Geležinis Vilkas" ir tuo būdu išmesti gatvėn geriausi tautininkai. Smetona karštai norėdamas juo ilgiau sėdėti prezidento kėdėj išdavė žmones, kurie jam buvo prisiekę. Tuo būdu Smetona savo žmonos (lenkės Chodakovskaitės) įtakoj pasidarė tikru savo partijos išdaviku, provokatoriumi. Todel ir suprantama, kad dabar jis gali tikėtis paramos vien tik iš krikdemų, bet šie jam vis viena nepasitiki ir niekuomet jį prezidentu nerinks.

„Šiomis dienomis paaiškėjo, kad krikdemai nori Smetoną su „alga" išsiųsti užsienin ir trejus metus valdyti be prezidento ir seimo (direktorijos pagelba). Gaila, kad tas vadinamas „Tautos Vadas" baigs savo karjerą taip šlykščiai. Jį pražudė žmona, kuri dirba lenkų jezuitų įtakoj.

„Gegužės m. 15 d., Sofijos Smetonienės vardo dienoj, buvo amnestuoti ir išsiųsti į Lenkiją keturi nuteisti lenkų šnipai. Be to, jau visose gatvėse žinoma, kad Smetonienė pernai po atentato mėgino nunuodyti prof. Voldemarą ir kad atentatas buvo ruoštas su jos ir Musteikio žinia.

„Išdavikiškus darbus istorija griežčiausiai smerkia".

Slaptos pulkininkų sąjungos grupė.

Kaunas, 1930 m. birželio m. 30 d."

Iš to atsišaukimo matome, kad Voldemaras savo nuvertimą riša su lenkų intrigomis, su jėzuitų įtaka ir... Smetoniene. Tai bent prisipažinimas! Dabar žinome, kur „lenkų agentai" sėdi ir kas jie per vieni. Be to, atsišaukimas konstatuoja krikščionių demokratų įsistiprinimą ir net žino papasakoti apie būsimos kademų diktatūros vadus. Voldemaro įtarimas, kad esą Smetonienė norėjusi jį nugalabyti, nepasako nieko nauja ir tik dar kartą iš visai neabejotino šaltinio sužinome, apie „tautos vadų" sugyvenimą ir apie tikruosius „tėvynės gelbėjimo" užkulisius. Reikia pabrėžti, kad šitas atsišaukimas yra vienas iš paskutiniųjų Voldemaro pasisakymų, išleistas po tautininkų konferencijos ir po Voldemaro „susitaikymo" su Mironu. Nesantaika tarpe fašistų ne tik nenyksta, bet eina gilyn. Į tarpuosavę kovą įsitraukia šalia „vilkų" provincija, kariuomenė, į ją jau aktingai maišosi krikšionys demokratai, kurie tik laukia progos imtis „tėvynę galbėti".

Nereikia būti „partingumo apjakintu" žmogumi, nereikia būti nė „bedarbiu politikieriumi", kad tinkamai voldemarinių kovą su smetoniniais įvertinus. Juk pešasi ne partijos, bet „vieninga geriausių Lietuvos sūnų" organizacija — tautininkų sąjunga, kuri skelbia „tautos vienybę"... Kova tarp voldemarinių ir smetoninių eina juk ne del programų, bet del teisės sauvaliauti, „įstatymus" leisti ir „tėvynę gelbėti". Pasiskaitęs tokių Voldemaro atsišaukimų eilinis „nepolitikuojantis" Lietuvos pilietis turėtų, rodos, mesti savo apatiško stebėtojo rolę ir pats įsimaišyti į tą „vadų" kovą, bet to nematome. „Vadai" pešasi, o kraštas žiūri į tuos „vadus", kaip į kokį žvėryną, kuriame bezdžionės del veidrodžio gabaliuko viena kitai akis drasko. Gal nieks taip neparodo mūsų taip vadinamos visuomenės abejingumo viešiesiems reikalams, mūsų inteligentų surambėjimo, kaip voldemarinių kova su smetoniniais. Darbo liaudis pavergta, jos organizacijos išardytos, o „visuomenė" tenkinasi pletkais. Ir nugirdę ką nors, su didžiausiu pasitenkinimu vieni kitiems perdavinėja, sėdėdami kavynėse. Tik del visiško abiejutiškumo ir surambėjimo mūsų taip vadinamos inteligentijos, tokie dalykai Lietuvos ir galimi.

Del Voldemaro išsiuntimo

Išsiuntimas Voldemaro kauniečiam nebuvo netikėtas. Visa eilė Voldemaro intervjų, tilpusių užsienio spaudoj, prikišamai rodė, kad anksčiau ar vėliau tos dvi savo tarpe kovojančios fašistinės bandos viena kitą papiaus.

Jau daug anksčiau Lapėnas buvo pažadėjęs Voldemarą „satvarkyti" ir padaryti galą jo „destruk-

tyviniam darbui", tik niekas nežinojo kaip tas „sutvarkymas" įvyks. Voldemaras visą laiką apsisukdamas spiaudė į „tautos vadus", o šie vis neišdrįso jo liesti. Bijota subruzdimo jo šalininkų, todel prie „sutvarkymo" pradėta eiti apgalvotai, kiekvieną žingsnį pasveriant.

Pirmučiausia Aravičius su Štenceliu ėmėsi likviduoti voldemarinius vilkus ir neolituanikus — vienus papirko ir padarė savo šnipais, kitus išsiuntinėjo į provinciją, trečius pavedė stropiai policijos priežiūrai. Lygiagrečiai ėjo likvidacija voldemarinių ir kitoj srity, būtent, kariuomenėj. Naujai iškeptas „tautos vadas" Giedraitis, karštai ėmėsi „valyti" kariuomenę nuo Voldemarinių karininkų. Jis vartojo tuos pačius metodus—vienus paviliojo aukštesniais laipsniais, kitus iškomandiravo, išskirstė į kitas kariuomenės dalis, o labiau pavojingus paleido atsargon ir pavedė policijos priežiūrai.

Bet nežiūrint tokio apsivalymo ir apsidraudimo nerimas nesiliovė, o pastaruoju laiku buvo gauta žinia, kad liepos m. 28 naktį voldemariniai ruošia perversmą. Ar toji žinia buvo tikra, ar pramanyta, sunku būtų spėti, bet rezultate, jau iš 24 į 25 d. liepos, Voldemaras tapo suimtas ir po stipria sargyba išvežtas į Platelius. Tą naktį Kaune voldemarinių tarpe ėjo kratos ir areštai, buvo sukelta visa policija ant kojų, nutrauktas susisiekimas. Per visą naktį stovėjo iškelti Nemuno tiltai, sustiprinti policijos patruliai marširavo gatvėmis, laukdami voldemarinių išstojimo. Bet viskas praėjo ramiai. Nors toks staigus Voldemaro išsiuntimas Kaune daug sukėlė įvairių kalbų, bet didesnio sąjudžio neiššaukė.

Apie 6 val. ryto liepos m. 25 d. Voldemaras jau sėdėjo Platelių nuovados policijoj, o keletui valandų praslinkus buvo apgyvendintas senoj klebonijoj.

Platelių klebonui paklausus, kokia svarbiausi priežastis buvo jo išsiuntimo iš Kauno, Voldemaras atsakė, kad jis esąs savotiškos „tautos vadų" ligos auka. Dabartiniai valdovai esą susirgę „putčemanija", t. y. perversmo baime. Kitaip sakant „tautos vadus" esąs apėmęs savos rūšies pasiutimas. Anot Voldemaro, tai esanti baisiausi ir pavojigiausi, nepagydoma liga.

Gal Voldemaras taip kalba apimtas įtužimo, bet jei taip iš tikrųjų būtų, tai, reikia pasakyti, kad tai ligai davė pradžią, ne kas kitas, tik pats dabartinis „kankinys" Voldemaras. Jis savo laiku, būdamas pačioj aukštumoj ir galybėj, stipriai ta liga sirgo, visur matė savo priešininkus, kandžiojo, draskė kiekvieną pasipainiojusį ant kelio. Todel nedyvai, kad jis ta liga užkrėtęs savo sėbrus, dabar pats tų pasiutelių tapo aplamdytas.

Vytauto „kelionė".

Vytauto maskaradas, kokį Lietuvos fašistai šiais metais sugalvojo žmonių mulkinimui, pradeda įgauti religinio pobūdžio. Šūkiai vien tik apie tai, kad jis buvo „didvyris", pradeda nebetraukti. Ypač Vytauto autoritetui daug pakenkė tas, kad imta prie jo lyginti Smetoną. Pakelimui žmonių akyse nusmukusio Vytauto autoriteto, vyriausis komitetas sugalvojo padaryti jį lyg ir šventuoju ir paleisti „kelionėn" aplink Lietuvą. Dabartiniu laiku to fašistų dievinamo „didvyrio" paveikslą, kaip kokią šventenybę, imta nešioti po Lietuvą. Pasak vyriausio Vytauto komiteto, tas paveikslas turįs „apkeliauti" visus Lietuvos miestus, miestelius ir kaimus su tikslu „sukelti visų Lietuvos gyventojų dvasią vieningame pasiryžime įvykdyti didįjį Vytauto testamentą".

Tas „testamentas" tai ne kas kita, kaip neįvykdytas Vytauto noras *pasiskelbti Lietuvos karaliumi.* Nebetoli jau ir rugsėjo mėn. 8 d., kada tas pasiskelbimas turėjo įvykti. Tą dieną mūsų fašistai iškilmingai kas metai švenčia. Iki rugsėjo m. 8 dienai Vytauto paveikslas jau bus Lietuvą „apkeliavęs" ir „dvasią sukėlęs". Todel, kai kas spėja, kad mūsų reakcininkams galįs užeiti noras Užpalių Antaną vainikuoti Lietuvos karaliumi ir tuo įvykdyti Vytauto „testamentą", jei žinoma, iki tam laikui to Vytauto „ainio" Smetonos, Voldemaras nenuvers, arba giltinė nepagriebs! Pamatysime.

Pati „kelionė" iš Kauno liepos m. 15 d. išėjo labai skysta. Neturėjo ji nė pusės to, kas tekdavo matyti Rusijoj „stebuklingųjų" paveikslų „kelionėse". Ten būdavo pulkai moterėlių klaupiasi ant kelių, veržiasi paveikslą pabučiuoti, o jei negali pritilpti, tai bučiuoja žemės tą vietą, kur paveikslas buvo pastatytas ir į skepetaites susikasa nuo kelio „šventas" smiltis. Prieš Vytauto paveikslą neteko matyti klaupiančių, nors gal fašistai to ir norėtų. Praeiviai tik kepures nusiima ir neapsistodami žengia toliau. Paveikslas padarytas gana dailiai, su paauksuotais margais rėmais, užmautas ant trišakės lazdos. Jį, kaipo „šventą" iš Kauno turi teisę nešti tik „garbingi" vyrai (jokiu būdu ne moterys) ir vyties kryžiaus kavalieriai; provincijoj leidžiama nešti ir „garbingoms" matronoms. Pirmoji paveikslą paėmė nešti „garbinga" tautininkų trejukė: K. Šakenis, S. Šilingas ir J. Tumas-Vaižgantas. Iš šonų lydėjo du sargybiniai. Paskui paveikslą sekė ministeriai, karininkai, aukštieji valdininkai ir būrelis pilvotų bobų (sako, kad tai buvusios tautiniuose rūbuose „aukštos ponios", Vytauto komiteto iždo sekcijos narės), o už jų žemesnieji valdininkai, žvalgybininkai ir šiaip jau gatvės žioplių būrys. Visą eiseną lydėjo orkestras. Gatvėj, priešais paveikslą, mergytės barstė gėles. Trūko tiktai kodylo ir dviejų klapčiukų su skambučiais. Gal del to ir įspūdžio didesnio eisena nesudarė ir publikos dėmesio nekreipė. Manoma, kad provincija tam maskaradui parodysianti daugiau susidomėjimo.

Kaime nors tokie maskaradai, ypač darbymetį nepageidaujami, bet dabar tokie laikai, kad kaimiečių niekas nesiklausia. Kaime šiandien policininkas yra ponas ir karalius ir visus centro valdžios ne tik parėdymus bet ir pageidavimus verčia įsakymais ir bizūno pagelba vykdo.

Visu nustatytu paveikslo nešimo maršrutu policija įsakė nešimo dienai miestelius, kaimus ir vieškelius išpuošti žolynais, gėlėmis, statyti garbės vartus, ant kelio barstyti gėles. Paveikslo atnešimo dieną įsakyta švęsti. Dabar kaip tik pati rugiapiūtė, bet uolūs policininkai jodinėja po laukus ir varo žmones paveikslą pasitikti. Samdyti bernai ir mergos džiaugiasi, kad dar viena „šventė" atsirado, bet ūkininkai keikiasi, perkūnuojasi. Mat, lauke rugiai byra, o čia policija atima dvi darbo dienas: vieną dieną puošimui žolynais kaimų ir vieškelių, statymui vartų, o antrą dieną — paveikslo sutikimui ir išlydėjimui. Valdžios įsakyta, kad esantieji Vytauto komiteto skyriai miesteliuose, tą pačią dieną pranešinėtų į Kauną, kada paveikslą atnešė, kada išnešė, kurios organizacijos jį sutiko ir išlydėjo, kaip sutiko, kiek žmonių dalyvavo (nurodyti apytikrį skaičių), nurodyti kliūtis bei netobulumus, kurie laike paveikslo priėmimo ir išlydėjimo buvo. Vietiniai komitetai nenorėdami pasirodyti, kad pas juos buvo kokie nors „netobulumai" arba, kad mažai žmonių tame maskarade dalyvavo, — lenktyniuoja, policijos pagelba stengiasi „tobulinti" ir varu verčia žmones mesti rugius piovus ir eiti į tas iškilmes.

Fašistai jau džiaugiasi, kad provincijos žmonės labai „domisi" Vytauto maskaradu ir metę darbus būriais eina pasitikti. Bet valstiečiai, ypač ūkininkai, prašo Dievą ir negali išprašyti, kad Jis pavestų galingajam Perkūnui *sudaužyti visus Vytautus, draug su pusgalviais „tautos vadais"*, kurie tą maskaradą sugalvojo!

Tai tokia yra provincijos nuotaika ir tokia nuomonė apie Vytauto „kelionę".

Kauniečių nuomonę, del fašistų ruošiamų maskaradų, Dr. K. Grinius, rašydamas „L. Žiniose" apie tai, kas negražu ir nepadoru, šitaip reiškia:

„Stebėtina — sako Dr. K. Grinius—kokie mes esame nerangūs, kai priseina kovoti su visuomenės nelaimėmis. Mus labiau judina jubilėjai, iškilmės, pasirodymai, negu pūdančios mūsų visuomenės organizmą ligos kaip sifilis, triperis, džiova, alkoholizmas, prostitucija.

„Išleidžiame didelius pinigus baliams, kostiumams, iškilmėms, o nerandame lėšų kovai su baisiomis nelaimėmis.

„Argi nepanašu į karaliaus Baltazaro balių su rašančia ant durų ranka—Mane, mane, tekel fares?"

Mes tikime, kad mūsų Baltazarams dekretą parašys Lietuvos liaudies ranka.

Valstiečio sūnus.

Suomijos socialdemokratų atsišaukimas

Visų šalių darbininkams!

Suomijos socialdemokratija veda sunkią kovą už darbininkų teises ir demokratiją.

Tuo metu kai reakcija gresia Suomijos darbininkijai atimti jos vertingesnius užkariavimus, mes šaukiamės į jus, kad atkreipus jūsų *dėmesį* į tas kovas, kurias *Suomijos socialdemokratija veda už demokratiją ir darbininkų klasės teises.*

Net ir Suomijoj, kur nei gyventojų visuomeninis sąstatas, nei tautos demokratinis išsivystymas neduoda pagrindo reakciniam režimui, atsirado antidemokratinis gaivalas, kuris jau ilgesnį laiką su neapykanta seka augančią darbo liaudies įtaką valstybiniame gyvenime dėka esančiai demokratinei santvarkai. Reakcininkai jau bandė diskredituoti demokratiją ir parlamentarizmą, jau nekartą pasirodė net tiesioginiai fašistiniai užsimojimai.

Ilgą laiką reakcininkų pastangos buvo be vaisių. Bet neatsakominga komunistų politika pastaruoju laiku žymiai palengvino reakcijai vystytis. Nors komunistų propaganda Suomijoj negali sudaryti rimto pavojaus esančiai valstybės tvarkai, tačiau ieškodama atramos Rusijoj ir neigdama savo valstybės nepriklausomybę ir teisėtą tvarką, ši propaganda Suomijos gyventojų patriotiniuose sluoksniuose sukėlė pasipiktinimą. Tą pasipiktinimą dabar išnaudoja reakcininkai ir stengiasi savo pusėn patraukti ir tuos, kurie niekuomet nebūtų sutikę remti reakciją. Į tuos gyventojų sluoksnius, kurie supranta tikrą padėtį, daro didelį spaudimą, kad juos privertus pasiduoti reakcininkų reikalavimams. Atmosferoj sukurstytų politinių aistrų sunku ramiu būdu viską apsverti. O visa eilė fašistų smurto žygių plečia krašte neramumą. Viena komunistų spaustuvė tapo sunaikinta, daugelis komunistu ir net socialdemokratijos veikėjų buvo pagrobta. Daugelis komunistų ištremta per sieną į Rusiją, du komunistų atstovai buvo pagrobti iš parlamento posėdžio. Grasoma smurtu net buržuazijos atstovams jei jie nebus paklusnūs fašistams. Tokia padėtis dalinai paraližavo darbininkų judėjimą, net parlamentui faktinai atimtos teisės laisvai išsireikšti.

Šią padėtį reakcininkai mėgina išnaudoti, kad vardan „kovos su komunizmu", pravesti tokius įstatymus, kurie tikrenybėj bus nukreipti prieš darbininkų klasę ir išviso prieš visuomeninį progresą. Reakcininkų tikslas aiškiausiai pasireiškia reikalavime pakeisti rinkimų įstatymą, kas faktinai dviems penktadaliams gyventojų atimtų rinkimų teises.

Suomijos socialdemokratija jau nuo pat pradžios komunistų judėjimo pasekmingai su jais kovoja ir pastaruoju laiku komunistų įtaka labai sumažėjo. Bet tuo pačiu laiku socialdemokratija griežta kovoja ir su reakcininkais, kurie išnaudodami tariamą komunizmo pavojų, gresia pavojumi darbininkų klasei ir demokratijai.

Padėtis rimta, nes reakcija pasirinkime priemonių nesivaržo. Suomijos darbininkija savo sunkioje kovoje dės visas pajėgas, bet jai reikalinga ir kitų šalių klasės draugų moralė parama.

Dar senais laikais, kuomet *Suomijos darbininkų klasė gynė savo teises prieš Rusijos imperializmą,* ji gaudavo nesuskaitomus įrodymus kitų kraštų darbininkų broliško solidarumo. Ir tuo buvo pripažintas tas darbas, kurį Suomijos darbininkija dirba socializmo dirvoje šioj tolimoj šiaurėj.

Mes prašome jus, draugai, atydžiai sekti Suomijos įvykius, nes kiekvienos nors ir mažos valstybės ir jos darbininkų klasės likimas paliečia Internacionalą ir visą žmoniją.

Suomijos socialdemokratų partijos vadovybė.

Pirmininkas *K. Harwala.*

Sekretorius *K. H. Wiik.*

„Naujienos" apie „vadą".

Amerikos „Naujienos" viename iš paskutinių numerių rašo:

„Lietuvos valdžios organas, tai yra paties Smetonos oficiozas, geg. 30 d. numery deda per visą puslapį didžiausį difirambą apie Smetoną, pavadinta „Tautos prisirišimas prie savo vado".

Visos tos per du dienraščio puslapius tirados priežastis ta, kad ponas Smetona pervažiavo per keletą Žemaitijos miestelių, kuriuose senuoju caro gadynės papročiu vietos činauninkai suruošia sutikimus su „duona druska".

Bet svarba ne tuose sutikimuose, kaip tų sutikimų aprašyme ir tendencijoj, kur link visa sukama. Valdišką algą gaunantis oficiozo korespondentas štai kaip graudenasi:

„Mūsų tautiečių pilietinė ir valstybinė sąmonė kasmet auga, stiprėja ir vis gražiau ima pasireikšti. Tai itin gerai galima pastebėti, kada buvo progos pareikšti ypatingą prisirišimą ir pagarbą aukščiausiai mūsų valstybės valdžiai, kada mūsų Tautos Vadas p. Antanas Smetona susiduria su žmonėmis vienoje ar kitoje Lietuvos vietoje... Sunku yra žodžiais išreikšti tie gyvi jausmai, kurie užsidega širdyse, kada jie gauna pamatyti aukščiausią savo šalies Vadą..."

Tie caro laikų reporterio „nižaišije poklony" (žemiausi nusilenkimai) yra ne tautos ir ne „žmonių širdyse užsidegę jausmai", bet apmokamo činaunikėlio saldliežuvavimas žmonių vardu.

Kitas reikšmingas pavyzdys kaip Lietuvoj fušeriuoja visuomenę, yra tautininkų partijukės Tauragės grupės organizatoriaus, miškų urėdo Viliušio, kalba, pasakyta Tauragėj Smetonos priimtuvių bankiete:

„Kodėl tauragiečiai taip džiaugiasi? Todėl, kad

jų miestą aplinkė Vadas visos Tautos. Tautų istoriją kuria daugiau ne masės, bet vadai, kurie mases pažįsta, kurie savo krašto visuomenę supranta. Mūsų tauta turėjo aukščiau ar žemiau iškilusį ne vieną. Tačiau tik tikrąjį Tautos Vadą Antaną Smetoną tauta iškristalizavo kaip brangiausią kristalą. Lietuva šiuo atžvilgiu yra laiminga ir gali pasididžiuoti prieš kitas Pabaltijo valstybes, nes ji viena teturi visos tautos pripažįstamą Vadą panašiai kaip čekoslovakai turi savo Prezidentą Masaryką. Tauragės tautiškos visuomenės vardu linkiu, kad mūsų Tautos Vadas pasiliktų prie valstybės vairo tol, kol bus gyvas, kol fizinės jėgos jam tai leis. Todėl mes prašome jo neišleisti valstybės vairo iš savo rankų. Mūsų pasitikėjimas Tautos Vadu yra pilnas...”

Tai vaizdelis kas Lietuvoje „pasitikėjimus” reiškia ir „prašo” Smetoną „neleisti valstybės vairo iš savo rankų”. Kaip kiti svečiai bankiete reagavo į tuos činauninko „viernopoddanieišije” pareiškimus, net pats korespondentas sako, kad „šventa tyla viešpatavo salėje”...

Bet dar įdomiau ką pats Smetona pasakė savo kalboj. Štai ištrauka:

„Vytautas Didysis vadinosi Magnus Dux, — didysis vadas. Aš esu tik mažas vadas, kuris nori praskinti kelią dideliam Lietuvos vadui”.

Tai yra ne čekoslovakų prezidento Masaryko žodžiai, bet Vengrijos regento Horthy, kuris skina kelią Habsburgams sugrįžti į Vengrijos sostą. Ar tik ne a. a. Urachas yra tas „didelis Lietuvos vadas”, kuriam Smetona nori praskinti kelią!?”

Smetona matyt save jaučia silpnose kojose, kad vadinasi tiktai „mažu vadu” (mažas ūgiu ir protu). Užtad paklusnus šliužas urėdo kailyje Viliušis sako, kad Smetoną tauta esanti iškristalizavusi kaip „didžiausią brangenybę”, prilygina jį Čekoslovakijos prezidentui Masarykui ir padaro Lietuvą „laimingiausią iš visų Pabaltijo valstybių” (!), nes tos valstybės tokio, visos tautos pripažinto, vado neturinčios!

„Visos tautos pripažintas ir mylimas vadas”, o Seimo rinkimų bijosi kaip šuva perkūnijos! Jei jau tauta Smetoną laiko „brangenybe”, pripažįsta vadu, tai kodel bijoti tautos balso? Paskelbk rinkimus, tauta išrinks, tuomet nebus reikalinga, kad samdyti činauninkėliai girtų ir aukštintų: visi žinosime, kad tauta išrinko. Gerą, ar blogą vadą išsirinko, tai jau tautos dalykas.

Tačiau Lietuvos gyvenime nėra nė lašelio to, kas būtų panašu į ano pusgalvio urėdo kliedėjimą. Lietuvos žmonės yra visai kitokios nuomonės apie Smetoną negu tas samdinys. Smetona tikrą žmonių nusistatymą ir pats jaučia ir todel ne tik rinkimų bijosi, bet ir šiaip jau gyvena apimtas baimės.

Kam teko būti Kaune šių metų Ūkio parodos atidaryme, tas galėjo matyti su kokia baime ir atsargumu ten Smetona dalyvavo.

Į parodą Smetoną atlydėjo būrys karininkų. Visas kelias buvo nustatytas žvalgybininkais. Pačioj parodoj publika buvo tik su bilietais, kuriuos tegalėjo gauti per rekomendacijas. Pusė visos publikos buvo žvalgybininkai ir civyliai apsirengę karininkai. Ir nežiūrint tokios nepaprastai stiprios apsaugos Smetona virpėjo kaip drugio krečiamas. „Vadas” išlipęs iš automobilio tik dairosi aplinkui kaip sugautas ir ieško akimis ar ne kyšo iš kur nors brauningo tūta. Iš didelės baimės net raportą užmiršo priimti ir cilinderį nusiėmė tik tada, kai jau buvo atraportuota. Žmonės, kurie rečiau dalyvauja tokiose iškilmėse, matydami Smetoną virpančiom kinkom, tiesiog negalėjo atsistebėti. Stovėjęs netoliese ūkininkų būrelis kalbėjosi:

„Bepigu, girdi, buvo Griniui. Jam nei sargybos, nei baimės. Būdavo iki Soboro atvažiuoja konke už 20 centų, o iš ten pėsčias ateina parodon. O čia ir automobiliai ir sargybos ir kinkos dreba“.

Žvalgybininkai girdėdami tas kalbas tik nusišypsojo, vieni kitiems sumerkė, bet į kalbas nesikišo. Ir ką gi tokiuo atveju gali padaryti? Negi susodinsi visų Lietuvos gyventojų į kalėjimus už „tautos vado” niekinimą!

Tas niekinimas jaučiams ir girdimas visur — ir kaime ir mieste. Per didelis garbinimas ir kėlimas į padanges užpečky augusio menko Užpalių mužikėlio, veikia kaip tik priešingai ir žmonėse sukelia pasišlykštėjimą. Lietuvos žmonės nėra maži vaikai ir nėra tokie durni, kaip juos „tautos vadai” skaito. Gali kalbėti ir girti kiek tik nori, o sveikai galvojąs valstietis turi savo nuomonę apie „tautos vadus”.

Pernai per devintines, didesnei „tautos vado” Smetonos garbei buvo ties prezidentūra pastatyti vartai su užrašu:

„Garbinkite viešpatį visos tautos“.

Tas užrašas paimtas iš Biblijos Dovydo maldų. Bet tikintieji tą užrašą savaip suprato ir daugumas labai pasipiktino, kad tas š... išdrįsęs save vadinti *visos tautos viešpačiu* ir kaip koks dievukas reikalaująs garbinimo!

Čia privesti faktai ir daugelis kitų pakankamai liudija, kaip žmonės vertina „tautos vadą”, kas dar kartą patvirtina, kad toji „iškristalizuota beždžionė”, „tautos vado” kėdėj gali sėdėti tik smurto priemonėmis.

P. T.

„New-York Times“ apie Lietuvą

Maža ir biedna Lietuva, taip sakant, nežymus lapelis Europos žemėlapy, bet apie ją žino visas pasaulis. Nuolat apie ją kalba žymiausi pasaulio politikai, rašo didžiausi Europos ir Amerikos dienraščiai. Rodos tiktai džiaugtis reikėtų, kad iš niekam nežinomo, buvusio „Iskoni russkij severo zapadnyj kraj” pasidarė Lietuvos valstybė, kuri dabar traukia visų dėmesį. Deja, tas susidomėjimas Lietuvai, kaipo valstybei, mažai garbės teduoda.

Š. m. liepos m. 6 d. vienas didžiausių ir įtakingiausių Amerikos dienraščių „New York Times” vėl įdėjo ilgą straipsnį apie Lietuvą, kuriame sako, kad: „nežiūrint Voldemaro nuvertimo diktatūra ir teroras Lietuvoj tebesiaučia. Kalėjimai ir koncentracijos stovykla (Varniai„) tebėra pilni socialistų, komunistų, darbo unijų (prof. sąjungų) vadų ir kitokių oponentų valdžios, kuriai pirmininkauja Jonas Tūbelis ir kad to premjero pažadai atstatyti teisėtą konstitucinę tvarką nebuvo įvykdyti”.

Toliau tas dienraštis rašo: „kad atkreipti pasaulio dėmesį į suvaržymą organizacijų laisvės Lietuvoj, Tarptautinis Darbo Unijų Federacijos vykdomasis komitetas nesenai iš Amsterdamo rezidencijos pasiuntęs Tūbeliui raštą, kuriame tas komitetas **vardu trylikos milijonų sujungtų organizuotų darbininkų iš 28 valstybių protestuoja prieš nežmonišką persekiojimą kokį Lietuvos darbininkai kenčia.** Profesinės sąjungos buvo Lietuvos vyriausybės 1927 metais uždarytos. Teisė daryti susirinkimus atimta, spauda visiškai prislėgta. Streikai uždrausti. Organizuoti darbininkai ir ypatingai jų vadai, persekiojami ir slėgiami nežmoniškiausiu būdu. Daugelis jų žiauriai ir neteisėtai įmesti į kalėjimus.

„Vardu šalių, surištų su mūsų internacionalu, mes keliame protestą prieš tokią nepakenčiamą dalykų padėtį. Mūsų protestas yra ypatingai stiprus ir pamatuotas, kadangi 1919 metų taikos sutartis be jokių rezervų pripažino draugijų laisvę ir teisę jungtis į profesines sąjungas ir paskelbė, kad kiekvienos valstybės, įeinančios į Tautų Sąjunga, pareiga tas teises pagerbti. Civilizuotos valstybės ne tik garantuoja tą laisvės principą, bet pripažįsta, prof. sąjungų principą neišvengiamu. Todel mes rimtai kviečiame Lietuvos vyriausybę atstatyti savo krašte darbo prof. sąjungų teises, paliuosuoti prof. sąjungų veikėjus, kurie kalinami už savo veikimą prof. sąjungose".

Apie padėti Lietuvoj taip kitako rašo, kad:

„Penki tūkstančiai politinių agentu (žvalgybininkų) iš kurių 1500 yra krašto sostinėj Kaune, seka kiekvieną įtariamųjų piliečių judėjimą. Valdžia nesisarmatina net samdyti į savo žvalgybos tarnybą 18 metų jaunuoliu, kuriems už Judos darbą moka po 30 dolerių mėnesiui.

„Kalėjimai perpildyti socialdemokratų ir liaudininkų nariais. Vietos kuriose areštuoti buvo laikomi jau senai pasidarė ankštos. Del to statomi nauji kalėjimai. Lietuva savo kalėjimais gali didžiuotis..."

Tai va kuo yra pagarsėjusi Lietuva ir kaip apie ją atsiliepia žymiausi pasaulio spauda, bet tas Lietuvai garbės nedaro. Todel kam rūpi pakelti Lietuvos vardas pasaulio akyse turi stengtis pašalinti visokius „tautos vadus", kurie Lietuvą privedė prie to, kad jos jau nebeskaito civilizuota valstybe.

Išeivių kova su fašistais.

Lietuvos fašistai nepasitenkina vien Lietuvos gyventojų smaugimu. Jie savo kruvinais nagais siekia daug toliau už jų valdomos teritorijos ribų. Savo „globon" jie stengiasi paimti kur tik gali ir visą lietuvišką išeiviją. Slaptame užsienio reikalų ministerio fonde esančios milijoninės sumos, skiriamos papirkinėjimams užsieny leidžiamos lietuviškos spaudos, leidimui fašistinių laikraščių, samdymui agentų-agitatorių ir t. t. Kur fašistai neįveikia doleriais, ten griebiasi smurto.

Nesenai Argentinoj nusiųsti Lietuvos fašistų agentai su konsulu priešaky smurtu užgrobė socialistų sąjungos laikraštį „Pietų Amerikos Naujienas" ir provokaciniais tikslais leidžia jį toliau.

Pietų Amerikos Lietuvių Socialistų Sąjungos Taryba, negalėdama ant greitųjų laikraščio išleisti, atspausdino protesto atsišaukimą ir išsiuntinėjo visiems „P. A. Naujienų" skaitytojams. Birželio mėn. 20 d. Argentinos draugai sumobilizavę jėgas pradėjo vėl leisti „Pietų Amerikos Naujienas", kuriose randame sekančia protesto rezoliuciją:

Pietų Amerikos Liet. Socialistų rezoliucija.

„Pietų Amerikos Lietuvių Socialistų Sąjungos Taryba savo posėdyje, kuris įvyko birželio 8 d. 1930 m. (Partido Socialista secc. 3-a, Montes de Oca 1683, Capital) svarstė J. Jokubaičio klausimą, kuris apgavystės keliu pasigrobė Sąjungos organą „Pietų Amerikos Naujienas" ir naudodamasis tuo užvardinimu, provokuoja sąjungos narius, skleidžia fašistinę bei klerikalinę propagandą. Tą visą turėdama omenyje, Taryba nutarė sekantį:

1. Energiškiausiai protestuoti prieš tokį J. Jokubaičio pasielgimą.

2. Skelbti boikotą „Europa Shipping Agency", kurios J. Jokubaitis yra savininku.

3. Kviesti Sąjungos narius ir visus darbininkus palaikyti šį boikotą.

4. P. A. L. S. Sąjungos Taryba prašo Partido Socialista Centro Komiteto padėti šiame įvykyje su, morale bei jūridine pagalba.

Pranešame jums, kad J. Jokubaitis remiantis policija stengiasi įvairiais budais griauti mūsų organizaciją.

Sužinojęs įstaigas, kuriose dirba Sąjungos nariai, jis stengiasi susieiti su įstaigos viršininkais ir įskųsti neteisingais apkaltinimais tarnaujantį, kad pastarąjį išmestų iš darbo.

Draugai! Mes tikime, kad Argentinos respublikoje dar ekzistuoja žodžio ir spaudos laisvė ir, kad policija nėra kokiuo tai paprastu įrankiu šių tironų, todel P. Socialista C. C. pavartos visus galimus budus, kad visų šalių socialistai galėtų plėsti tą gerą ir prakilnią Socializmo ideją.

Pietų Amerikos Lietuvių Socialistų Sąjungos Taryba.

P. S. Originalo tekstas pasiųstas ispanų kalboje Partido Socialista Centraliam Komitetui į „Casa del Pueblo", nuorašai „La Vanguardia'jai" ir visiems lietuvių darbininkų la kraščiams Lietuvoje bei Jungt. Valst".

Del aiškumo reikia pridurti, kad su J. Jokubaičiu buvo susitarta, kad „P. A. Naujenos" dės jo kontoros skelbimus, o J. Jokubaitis tuos skelbimus apmokės. Jokubaičio kontoroj buvo ir „P. A. Naujienų" administracija. Bet galop J. Jokubaitis pradėjo jaustis tikru laikraščio šeimininku ir susitaręs su Lietuvos fašistų agentais laikraštį užgrobė.

Kas per vienas tas ponas Jokubaitis, tame pačiame „P. A. Naujienų" numery randame štai kokį dalyką:

Skandalinga Sensacija!

„Š. m. birželio 12 d. „La Vanguardia" ir „La Republica" paskelbe su fotografija, *kad Vytauto Didž. Komiteto iždininkas „Europa Shipping Agency" savininkas. J. Jokubaitis, pardavė Lietuvos pilietę M. Pavilonienę į paleistuvių namus. Tą pačią diena Jokubaitis buvo areštuotas* ir po ilgo tardymo iki Teismo paleistas.

Šiurpulinga darosi, kad komisarijon atėjo Lietuvos Konsulato sekretoris Steponaitis ir mėgino prikalbėti nelaimingą Pavilonienę bylą numarinti. *Težino tat Lietuvos Vyriausybė, kad Konsulatas ne savo piliečius, bet rufianus gina.*

Kitame mūsų laikraščio numery viską plačiai aprašysim.

Lietuvaites! Saugokites J. Jokubaičio agencijos ir jo tarnų"!

Argentinos draugai iš viso klaidą padarė priimdami Jokubaičio pasiūlytą laikraščiui paramą, kad ir skelbimų pavydale. Jau daug anksčiau buvo įtarimas, kad J. Jokubaitis verčiasi gyvąja prekė, parduoda lietuvaites į paleistuvių namus. „Rytas" rašė, kad Jokubaitis tuo verslu ir praturtėjęs. Žinojo ir žino apie tai ir Lietuvos fašistinė valdžia. Todel visai bereikalingas kreipimas „Lietuvos vyriausybės" dėmesio. Ji vis viena J. Jokubaitį laikė ir laikys „patriotu", nes kiekvienas „tautininkas" yra tipiškas gyvosios prekės pirklys.

Laiškas iš Kordobos.

(*Argentinoj*).

Kordoboj mūsų kelių draugų pastangomis tapo sutverta Pietų Amerikos Lietuvių Socialistų Sąjungos 5-ta kuopa. Darbo pradžia rodo, kad bus galima laukti gerų vaisių. Kuopa jaunutė, šiuo laiku turi 15

narių, bet galima džiaugtis tuo, kad nariai visi vienos nuomonės, energingi ir darbštūs, pasišventę kovoti su visokiais darbo žmonių priešais, ypač griežtai nusistatę prieš visokio plauko diktatūras. Neapsiriksiu pasakęs, kad ši kuopa bus pavyždžiu kitoms. Kitų kuopų silpnybė yra ta, kad jos savo tarpan įsileidžia fašistus ir jų agentus, o šie pradeda griauti iš vidaus.

Pernai rudenį pradėjo eiti rimtas laikraštis „Pietų Amerikos Naujienos", socialistinės pakraipos. Bet nuo 22 nr. perėjo į fašistų rankas. Šį pavasarį Smetona kruvinasis atsiuntė į Buenos Aires du savo žvalgybos agentus — kunigą Janilionį ir Vytautą Goštautą,—kurie ir pagrobė iš socialistų tą laikraštį. Kaip tas įvyko smulkesnių žinių neturiu, nes gyvenu toli. Vėliau viskas paaiškės. Kiti Pietų Amerikos lietuviški laikraščiai mažai išsivystę ir mažai ką rašo apie Lietuvą. Jie daugiausia paskendę tarpusavėse rietenose. Apie politiką sužinom iš „Pirmyn", kuris atneša daug žinių iš Lietuvos ir bendrai aprašo apie padėtį Lietuvoj. Tik dabar gyvenant toli nuo Buenos Aires sunku jį gauti. Dažnai negauname visai, arba kai kada ateina tik pusė laikraščo. O „Pirmyn" mums labai reikalingas. Jei būtų galima, prašytume siųsti daugiau, del platinimo.

Apie Argentinos darbininkų gyvenimą parašysiu sekantį kartą.

J. Jakštas.

Cordoba, VI—20—30.

Laiškai ir Korespondencijos.

Moksleivio laiškas laisvės Draugams.

Draugai!

Jau keleri metai, kaip Jus atplėšė nuo tėviškės persekiojimų audra. Tiek Jūsų, besiblaškančių po svetimos žemės užkampius, tiek mūsų likusių griuvėsių, žudynių ir vaitojimų krašte — tiek vienų, tiek kitų nemaža pergyventa.

Kada ypač skaudūs nelaisvės pančiai rėžė tėviškės krūtis — Jus iš tolo nekartą tiesdavote pagelbos ranką. Matėmė šlykštų melą, tulžį ir įniršusios neapykantos pamazgas, ties Jūsų galvomis kariamus šunis. Paskiau ilgi tylos tarpai, ištižimas, visose tėvyškės kertėse žvanga pančiai. Liejosi kraujas. Prabėgdavo trumpos žinios, kad plėšrūs arai kraujų palaistė tėviškės žemę. Kad krito ąžuolai kovodami su vėtromis.

Tuo laiku mes per mokyklų—kalėjimų štangas sekėm Jūsų žingsnius. Krūtinės pavasariui šypsojos, drąsiau tvaksėjo ir veržėsi širdis matant Jūsų, Draugai, pasiryžimą ir laimėjimus. Raudonas spalvas gėdula apsupdavom ištikus nelaimėms. Ir nors atskirti, jautėmės su Jumis!

Taip, kelerių metų tarpas skiria vienus nuo kitų. Per tą laiką brendo mūsų jėgos. Sąmonėjom. Mokėmės nekartoti padarytųjų vyresniųjų draugų klaidų. Mokinomės ryžtis, nors patys ir mirdami, gydyti tėviškės žaizdas.

Mūsų moksleivių gyvenimas irgi buvo ir yra ne rožėmis klotas. Užtad taip norisi nors per laišką pasidalinti su Jumis, Draugai, keliomis mintimis, pasikalbėti. Senai tam ruošiamės. Bet žinomos kliūtys sudaužydavo visus mūsų užsimojimus.

Pagaliau, dabar ryžtamės. Rašant šį laišką, nors su liūdesiu, švenčiam Darbo šventę pirmąją gegužės. Nėjom į mokyklas. Nors ir iš liūdėsio šydu pridengtos šventės pasisėmę jėgų, galutinai ryžtamės siųsti Jums keletą žodžių. Gal šio laiško žodžiai žus inkvizitorių naguose, bet tikimies, gal būt, perskrieję okeaną, už kelių mėnesių, mums esant jau vasaros metu savo bakužių šiaudinėse pastogėse, pasieks ir Jus. Gal suprasite mūsų būklę, norus. To ir siekiame.

Norėtume daug ko gero Jums rašyti. Kad tėviškėj pavasaris. Kad žaliuoja sodybos. Kad pilkasermėgiai tėvai arklais laukus vagoja. Bet žinote patys, to nėra. Pagaliau, tai būtų Jūsų, atskirtų nuo savųjų žmonių krašto, tragiško likimo ironija.

Tėviškė kryžkelėse iškryžiuota. Sutemos. Apie tai ir rašysim... Apie mokyklas — kalėjimus. Apie medžiagines ir morales moksleivių kančias.

Medžiaginis skurdas sunkiausia našta gula mus moksleivius. Iš tėvų ką nors prašyti — skaudu ir koktu. Jie lygūs mum elgetos: suvargę, suplyšę, per dienas plūša dirvonuose ir vos, vos duonos kąsnio sau užtenka. Iš jų tvarto policija už nesumokėtus mokesnių ištempia paskutinę karvę, arklį. Jie net iš mūsų laukia pagelbos...

Norint mokytis — pajamų reikia turėti. Juo labiau dabar: artimesnės, daugiau prieinamos mokyklos panaikintos. Mokesnis už mokslą keleriopai pakeltas. Darbo bent kokio negauni, — o gyventi reikia. Įsivaizduokit sau, beveik chroniškai badaujančius, nusilpusius jaunus žmones. Dažnai del bado tenka ilgesniam, ar trumpesniam laikui apleisti mokyklas. Stoviniuojama prie pabrikų vartų, ieškoma malkų vežimaitį supiauti, vandenį kam nors nešioti — kad tik tą dieną pavalgius.

Kai kas iš moksleivių turėjo ir turi privačias ar valdiškas tarnystes. Jiems išgyventi lengva: maistui ir rūbams pinigų netrūksta. Bet jie atrodo apgailėtinį, be dvasios „robotai", mašinos. Jauni bet supuvę. Anot Kudirkos, serga ypatinga kinkų drebėjimo liga: pataikauja viršininkams; pataikauja, meilinasi mokyklos vadovybei — žodžiu, kiekvienam, kurio bijomasi. Tuo net didžiuojasi. Turi išsidirbę maneras kaip kalbėti su viršininkais, direktoriais, įvairiais činais—ir paprastais žmonėmis. Maneroms įgyti „repeticijas" daro, ima dialogą vaidinti — plyšk iš juoko. Dauguma jų — girtuokliai. Ne savo srityse — profanai. Kitokia tema su jais nekalbėk: tarnyba, moteris, degtinė. Kitako nesupranta. Žodžiu, tipingų automatų rinkinys.

Yra ir kita moksleivių grupė. Tai moksleiviai-prostitutės. Suprantama, kad materialis skurdas yra svarbiausi priežastis stumianti moteris į paleistuvystės duobes. Tas pats veikia ir į moksleivius. Pinigų reikia, būtinai reikia, o jų nėra. Persisamdo žvalgybon. Sąžinę kasdien skandina degtinėj. Spiauna į visa, ką seniau skaitė dora, šventa. Liekasi paprastomis gatvės prostitutėmis. Seniau, iki mokėjo grynais litais, jie sudarė mokykloj ir už mokyklos sienų tautininkų „Jaunosios Lietuvos", „Geležinio Vilko" ratelius. Pajamoms sumažėjus, iš čion perėjo tiesioginėn žvalgybos žinion.

Ir bendrai, dauguma moksleivių dabar randasi kažkokioj neišbrendamoj pelkėj. Svajonės gauti vietas, būti „ponais" — nyksta lyg rūkas. Rūsčiai žvelgia rytojų, bet ir ten nieko nesimato. Nieko gero ir praktiško neišmokus, kaime ką gi veiksi? Padėtis rimta.

Daug dar galima būtų rašyti apie ekonominį skurdą, kalbėti skaitlingais, žiauriais faktais—bet tai padėties nekeičia. **Už geresnę ekonominę santvarką, už socializmą kovojant, moksleiviai tegali būti darbininkų fronto dalimi.** Laimėjus, turės nešintis skurdas ir bado šmėkla ir iš moksleivių tarpo.

Dar liūdnesni dalykai moksleivių dvasinėj būklėj.

Niekam nenaujiena, kad daugumoj mokyklų įgyjamos žinios, tai susenęs, surūgęs jovalas, kurio

ir doresnis gyvulys neėstų. Ką galima liūdnesnio įsivaizdinti, kaip moksleivį, kelerius metus vargusi mokyklos sienose, nustojusi lėšų, sveikatos — ir įgijusį nesuprasto, nesugromuluoto, išprovokuoto mokslo žinių šiupinį. Ką gi su tokiomis žiniomis galima gyvenimo arenoj nuveikti?

Seniau daug gyvumo moksleivių tarpan įnešusios įvairios organizacijos — dabar užgniaužtos. Nerasi mokyklos, kurioj veiktų gyvesnė pažangiųjų moksleivių kuopelė. Su priemonėmis nesiskaityta. Klastingumu, fizine jėga, šnipinėjimu uždarinėta net bešaliai literatūros, bendro lavinimosi, meno rateliai. Žodžiu, barbariškai išgriauta, sunaikinta visa tai, kas nepatiko Romos jezuitui, arba žvalgybos viršininkui. Ilgą laiką ėjo atkakli, žiauri kova, bet barbaras nugalėjo! Daugeliui moksleivių buvo parodytos mokyklos durys. Pašalinimas iš mokyklos, ne retuose atsitimuose, buvo jaunuolio-s mirties priežastimi. Pašalintas, kiton mokyklon neįstosi, darbo negauni, — jei gali nešinkis į Brazilijos arba Argentinos pelkes— arba mirk.

Uždraudus visokį organizacinį moksleivių savitarpį veikimą — mokyklų vadovybė stengiasi palaikyti savo įtakoj jaunuolius per visokius ruošiamus vakarus, maskaradus, įvairias iškilmes. Tokiuose „vakaruose" paprastai ir degtinės nesigailima, per naktis šokama ir p., žodžiu, moksleivio širdžiai kišami suidiotėjusios, nusialinusios miesčionijos papročiai. Neva jaunimui leidžiami laikraščiai ir knygos, kuriose su neįtikėtinu nuogumu propoganduojama... prostitucija, lytinis palaidumas ir kitos įvairių Lapėnų pergyventos „patriotiškos dorybės".

Žodžiu, reakcininkams daug maloniau palaikyti jaunuomenėj i moksleivijoj dorinę ir fizinę prostituciją, negu matyti ir justi jaunų žmonių pirmyn stumiamą progreso ratą.

Ir kadangi jaunuolio dvasia nepasiduoda marinama, veržias, nori gyventi, nori degti idealų ugny, būti pirmyn žengiančio ryto avangardu, tai nepatyrusiems jaunuoliams pakišami skambiais šūkiais papuošti tautinio banditizmo nuodai.

Jau nekalbant apie gimnazijų jaunimą, kuris sistematiškai per įvairias karinio (!) paruošimo pamokas, kursus ruošiamas kanuolių mėsai, prieita ligi to, kad net pradžios mokyklų vaikams skiepijami žiauriausi kraugeriškumo instinktai. Tai būna ne pas laukines Azijos ar Afrikos tauteles, ne žmogžudžių urvuose, bet tėviškėj Lietuvoj — kad vaikams, dar nepramokusiems A B C jau kišami į rankas revolveriai, šautuvai! Ir tai daroma pasamdyto valdžios tarno išimtinai su proletarų vaikais. Viešai skelbiama, kad gimnazijoj iš žemesniųjų klasių mokinių organizuojamos bandos, kurios būsią panaudotos prieš galimą liaudies sukilimą, prieš darbo, duonos ir laisvės ieškančius tėvus, brolius.

Rausk tėviške! Niekšybė siekia kulminacinį punkta! Moksleivio sąžinėje negailestingai rausiasi purvini jezuito nagai. Daugumoj mokyklų priverstinas bažnyčių lankymas. Kaune „Saulės" mergaičių gimnazijoj reikalaujama, kad mokinės raštiškai pasižadėtų kas savaitė sukalbėti tam tikrą poterių skaičių už vienuolių, mokytojų ir kunigų sveikatą! Atsisakančioms. gimnazijoj nėra vietos.

Žodžiu, Lietuvos mokykloj tokia atmosfera, kad jau nebegalima kęsti. Pažangieji moksleiviai tatai tinkamai įvertina. Nepasitenkinimas reakcine tvarka didžiulis. Ne veltui sakoma, kad vargas auklėja galiūnus. Išmušus kovos valandai, kylant prieš prispaudėjus visai teviškės žemei, moksleiviai su dar didesniu įkarščiu negu 1905 metais užims priešfašistinio ir priešklerikalinio fronto kovos avangardą.

T. Saigūnas.

Kaip eina reikalai su „vienuoliu"?

Gyvenantį Lietuvos Banko namuose Voldemarą kauniečiai praminė „vienuoliu". Apie Voldemarą eina visokie anekdotai ne tik Kaune, bet ir provincijoj. Kaimiečiai svarsto Voldemaro santykius su Smetona ir prieina išvadų, kad Smetona vis tik esąs „liurbis". „Gyvena, girdi, nemoka nuomos ir niekas negali jo išvaryti!" Bet tas išvarymas nėra jau taip lengvas.

Nesenai Kaune paplito gandai, kad „tautos vadai" esą rimtai nutarę su Voldemaru apsidirbti. Buvo nustatytas net ir terminas, būtent: iki š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. Voldemaras turįs būti sudorotas. Pirmučiausia Voldemaras turįs būti išmestas iš L. Banko namų, o tada jau... į kalėjima už „tėvynės išdavimą". Tačiau, kaip visada būna, pasakyti daug lengviau negu padaryti. Taip ir šiuo kartu atsitiko.

Dar žiemos metu, kuomet ėjo derybos su Musteikiu, kad jis už tam tikrą atlyginimą atsisakytų iš vidaus reikalų ministerio vietos ir eitų į Lietuvos Banką direktoriauti, Musteikis pareiškė, kad už 40.000 litų jis sutinkąs iš ministerio vietos pasitraukti ir „priedo" padaryti „tautos vadams" dar vieną patarnavimą: „Kai tik aš būsiu L. Banko direktoriumi, sulyg tą dieną, Voldemaro ten kvapo neliks!"— pasakė Musteikis ir, patvirtimui savo žodžių, rėžė kumščiu į stalą.

40 tūkstančių litų Musteikis gavo ir senai jau direktoriauja, o Voldemaras, kaip gyveno L. Banko namuose, taip ir tebegyvena. Matyt, savo žodžiams tesėti, Musteikio kumštis per silpnas.

Iškraustymui Voldemaro iš valdiško buto paskirtas buvo teismo antstolis *Virbyla*. Kartą Virbyla atėjo pas Voldemarą ir rimtai jam pasiūlė išsikelti iš L. Banko namų, o jei ne, tai... — ir teismo antstolis Virbyla neišdrįso pasakyti, kad jei ne, tai „būsi iškeltas prievartos būdu". Voldemaras taip pat rimtai atsikalbinėjo:

„Mielu noru apleisčiau butą, bet, matote, tamsta, mano bibliotekos spinta... Gal tamsta malonėtumei man Kaune tinkamą butą surasti?..."

Teismo antstolis Virbyla tuo labai užsigavo ir dabar pas Voldemarą nebesilanko.

Del santykių Smetonos su Voldemaru visi sako, kad tarp jų esą kas tai tokio slapto, ko negalima jokiu būdu kelti aikštėn. Kiek seniau toji dviejukė buvusi viena dūšia dviejose asabose, ir dabar rimčiau palietus Voldemarą ir iškėlus jo griekus, savaime iškiltų ir Smetonos griekai. Todel, nežiūrint, kad Voldemaras visai nesivaržydamas tyčiojasi iš „liurbių", spausdina ir platina proklamacijas apie juos, bet jo nedrįsta liesti. Iš valdiško buto, kuriame jis jau veik metai gyvena ir nieko nemoka, iškels jį tur būt tik papirkimu.

Tokie pat reikalai yra ir su Voldemaro byla del išniekinimo „konstitucijos", įžeidimo „tautos vado" Smetonos ir del „priešvalstybinio" veikimo.

Voldemaras dabar juridiniai skaitosi toks pat pilietis, kaip ir visi kiti. Jei, „tautos vadų" akimis žiūrint, jis yra padaręs „nusikalstamą" darbą, jį galėtų teisti bile koks teismas. Bet tikrenybėj nėra kaip iškelti bylos ir nėra kaip teisti. Karo lauko „teismui" bylą perduoti, kaip ir prigulėtų už „tėvynės išdavimą", pavojinga, nes kaip nemaža dalis leitenantų, taip ir pats karo lauko „teismų" pravadyrius „sukin synas" Brazulevičius, seniau pildė tik Voldemaro įsakymus ir šiandien tebėra „tautos vadams" mažai patikimas. Paduoti bylą apygardos teismui, kur dalyvauja gynėjai, liudininkai ir publika

dar blogiau. Voldemaras besigindamas gali išplepėti tokius dalykus (jis jau „tautos vadams" ir grasino), kad Smetona atrodytų kaip iš pamazgų duobės ištrauktas. To tai labiausiai ir bijoma. Ir štai jau baigiasi liepos mėnuo, o Lapėno pažadų „sutvarkyti" Voldemarą nesimato nė pradžios. [1])

Buvęs fašistinių leitenančiokų voldemarinės „brigados" pravadyrius garsusis kap. *Mačiuika*, po nuvertimo Voldemaro ištremtas į užsienį, nesenai iš Švaicarijos atrašė „tautos vadams" laišką ir pataria su Voldemaru taikintis, nes kitaip visi gruodžio m. 17 nakties „idealai" eisią velniop! Ką jis turėdamas galvoj taip rašo, sunku atspėti. O gal ir jis jau pasekė savo „principalą" Voldemarą ir virto „demokratu"?

Apie susitaikymą voldemarinių su smetoniniais dabar kalbų nebėrą.

Kauno publika, ypač taip vadinamoji pažangioji inteligentija, visi pilkieji demokratai dabar pergyvena dideli džiaugsmą, žiūrėdami kai „tautos vadai" ėdasi, kaip pasiutę katinai. Jie pasilieka tik stebėtojais ir laukia kada tie galų gale pasipiaus.

Bet kaimiečiai, kiek teko patirti, daug realiau į tą dalyką žiūri. Jie sako, kad ***reikia imti dišlius ir tuos pasiutelius pribaigti!*** Tik nėsą kas pradeda.

Tuo tarpu „vienuolis" gyvena užsidaręs L. Banke, ruošia „planus" ir prie progos į „tautos vadus" nusispiauna.

Proletaras.

[1]) Voldemarą iš Kauno jau iškraustė, bet 29.VII važiavo į Platelius smetoninių delegacija dar kartą mėginti su Voldemaru susitaikinti. Red.

Iš ko gamina „tautos vadus"?

Nebepamenu kokiame tai žurnale skaičiau, kad Lietuvos Episkopatas turis tokius pabrikus, kuriuose ir iš menko avino išeinąs smarkus krikščioniškai demokratiškas dūšių ganytojas. Sulig to žurnalo išeina, kad krikdemai savo „vadus" gamina iš avinų! Tegul sau būtų ir taip. Bet iš ko gi Lietuvos fašistai gamina savo „vadus"? Pilietis tik pečiais trauko, galvą kraipo, matydamas kai pas mus „tautos vadus" kepa kasdien, lyg tas gruzinas šašlyką, ir nežinia iš ko!

Tai, iš tikrųjų, keista, kuomet nei girdėtą, nei būtą kokį nors molio Motiejų iškelia paviršiun, pavadina „tautos vadu", užrioglina žmonėm ant sprando ir įsako garbinti!

Apie naujai iškeptą „tautos vadą" B. Giedraitį, vienas rygietis rašo:

„Labai nusidyvijau, kai sužinojan iš „L. Aido", kad mūsų Balys Giedraitis paskirtas Lietuvos krašto apsaugos ministeriu! Tas laikraštis naujojo „tautos vado" jau ir biografiją paskelbė, bet toji biografija netiksli ir nepilna.

„Su Giedraičių šeima gyvenau ilgą laiką Rygoj, Jelgavos priemiesty. Aš dirbau Oskaro Wildenbergo odų pabrike, o Balio tėvas Marcijonas Giedraitis — aliejaus pabrike. Kaimynystėj gyvendami, kaipo lietuviai, sugyvenom labai gražiai ir gana dažnai vieni pas kitus svečiuodavomės. Balys tuomet lankė gimnaziją. Buvo augalotas ir gana spritnus vaikinas, bet mokslas nekaip sekėsi. Pagaliau taip susidėjo aplinkybės, kad iš 4 klasės Balys buvo pašalintas ir gavo „vilko bilietą". Balį iš gimnazijos pašalino ne už „poterius", bet del kitos priežasties. Tėvui del to buvo didelis susikrimtimas, sarmata, net pažįstamų vengdavo susitikti. Aš jį ramindavau, kad Balys dar jaunas vaikas, pasitaisys, nenueis tokiais keliais...

„Po nekurio laiko Balys gavo kokį tai darbą L. Jakavičiaus spaustuvėj, sako „Rygos Naujienas" lankstydavęs (ten, tur būt, jis ir cenzoriaus „gabumus" įgijo N. S.). Be to, kaipo apsukrus vyrukas dalyvavo „Žaislo" artistų trupėj. „Žaislas„ Rygoj buvo gana populerus ir su geru pasisekimu rengdavo lietuviškus vakarus. Bet kartą atsitiko nelaimė: vieną nakt dingo visas „Žaislo" vertingesnis rekvizitas. Kas tame buvo kaltas, dievai žino. „Žaislo" kūrėjas ir pirmininkas L. Jakavičius, kaipo žmogus dievobaimingas (prekiauja škapleriais, rožančiais ir agnosėliais) policijai vagystės kaltininkų nenurodė, bet pasikvietė pas savę Balį Giedraitį ir tos pačios trupės aktorių ir „literatą" Pabalių Strazdelį, pasakė jiems „tėvišką" pamokslą ir liepė išnykti iš akių į visus keturius vėjus.

Vėliau mūsų Balys visiškai nusigyveno. Žmonės jį dažnai matydavo „tolkučkėj" ir padauguvy. Nuolatinio darbo nuo to laiko nebeturėjo.

„Nežinia kuo ir kur Balys būtų užbaigęs savo dienas, jei nebūtų užėjęs karas. Karas jo gyvenimą pakreipe visai kiton vagon. Kaipo „inteligentas", karo metu Balys įstojo į praporščikų kursus prie Aleksiejaus karo mokyklos. 1917 metais pažįstamiems rašė laiškus, kad jis esąs jau oficierius.

„Šiandien Balys jau pulkininkas ir net Lietuvos krašto apsaugos ministeris „tautos vadas". Šauliai jam siunčia sveikinimus!

O kiek čia, rodos, senai tekdavo matyti, kai būdavo girtą Balį tėvas išvaro iš namų, tai nusvyravęs į padauguvį apsidairo, kad garadavikas nematytų ir lenda po apvožtu laivu!

„Dabar, tur būt, Balys po laivu nebenakvoja"?

Rygietis L. Gn

Štai iš kokių tipų fašistai gamina „tautos vadus"! Tas latras, nemokša su vagies diplomu, šiandien yra vyriausis Lietuvos žmonių smaugėjas! Jis Lietuvos laikraščius cenzuruoja! Jo įsakymu komendantai smaugia visą Lietuvos politinį ir kultūrinį gyvenimą!

Kaip sau norite, bet tai jau perdaug didelė gėda mūsų pažangiajai inteligentijai, kuri ant tiek atbuko, ant tiek nebeturi savygarbos, kad duodasi kiekvieno Rygos bosiako jodoma! *N. S.*

„Tėvynės labui".

(Iš Kaišedorių padangės).

Kaip žinoma, emigrantą Joną Bieliauska pardavė Vaclas Viršnickas gyv. Vilniuje su savo broliu Juozu gyv. Vievy, prie gelžk. stoties. Juozas Viršnickas buvo šnipu nuo seniau ir turėjo didelį pasitikėjimą pas Kaišedorių rajono šnipų viršininką Domareckį. Jam specialiai buvo pavesta sekti slaptų priešfašistinių organizacijų veikimą ir platinimą nelegalės literatūros. Girdėdamas nuolat pagyrimus, gaudamas pinigų jis apsiginklavęs revolveriu, šautuvu ir granatomis nuolat slankiodavo po apylinkes šnipinėdamas. Darydamas pakely kratas pas grįžtančius iš turgaus ar šiaip piliečius pats pakišdavo į vežimą nelegalės literatūros, bet išreikalavęs nuo išgązdinto piliečio kyšį paleisdavo. Beieškodamas literatūros paimdavo pinigus, laikrodžius arba geresnius drabu-

žius. Kaip ir visoje Lietuvoje, taip ir čion skųstis ant šnipo nėra jokios prasmės, nes išdrįsęs tą padaryti pilietis tuojaus apkaltinamas plečkaitininku, priešvalstybiniu ir... žmogaus gyvenimas sunaikintas — byla karo lauko teisme arba geriausiu atveju Varniai. Tat ir šis „herojus" panašiai apie du metus dirbo „tėvynės labui". Garbė, šito tautos veikėjo pakįlo dar aukščiau, kuomet, kaip minėjau, praėjusį rudenį su pagelba savo brolio pavyko pagauti su literatūrą emigrantą J. Bieliauską. Po to nuolat gyrėsi, kad gavo už šį „pasidarbavimą tėvynei" 1000 litų ir neužilgio gausiąs Gedimino medalį. Bet, štai, pakely į aukščiausią garbę rodos, del menkniekio Smetoninis didvyris suklupo.

Pabaigoje gruodžio p. m. susitaręs su kitu šauliu Vladu Minkevičium abu stipriai ginkluoti nuėjo po apylinkės ūkininkus priešvalstybinės literatūros ieškoti. Pakely užsuko į Kazakiškių k. pas turtingą ūkininką Rukštą ir vieton „priešvalstybinės" pareikalavo valstybinių 500 litų. Įteikęs laikomus namuose 200 litų senis Rukšta pasiuntė sūnų paskolinti daugiau, Bet nepaklusnus sūnus padarė kitaip; vieton pinigų atsivedė apsiginklavusių kuolais ir šakėmis pora desėtkų kaimynų, kurie ir sučiupo Viršnicką. Minkevičius pabėgo. Vievio policija sužinojus apie buntą piliečių tuojaus atvyko į Kazakiškes. Viršnickas paaiškinęs kad daręs kratą ir ieškojęs „Pirmyn", gi šitie piliečiai užpuolę jį norėdami jam sukliudyti jo darbuotę. Policija šnipą Viršnicką paleido ir ėmė kabinėtis prie piliečių. Išvesti iš kantrybės ūkininkai pradėjo veržtis į vidų pasiryžę patys atsiskaityti su įkyrejusiu šnipu. Policija išsigando. Akyvaizdoje minios surakino Viršnickui rankas ir nusivarė į Vievį. Tokį skandalą sunku buvo paslėpti. Po ilgo vilkinimo byla atsidurė kariuomenės teisme. Viršnickas gavo 6 metus sunkiųjų darbų kalėjimo.

Pora savaičių atgal atsitūpė kalėjiman nemažiau irgi „garsus" šnipas — šaulys Čyžas iš Lunkiškių kaimo, Vievio val. Šitas „tėvynės darbuotojas" susitaręs su dar dviems šauliais pastodinėdavo kelia einančioms iš bažnyčios merginoms ir darydavo asmeniškas kratas. Beeidamas savo šias pareigas su savo padėjėjais išžagino merginą N. Šios merginos giminės turėdamos įtakos Kaune, pakėlė triukšmą ir „tautiškas" didvyris turėjo atsitupti į kalėjimą.

—·—

Liepos 15—16 nakčia ties Vieviu užmuštas Parangauskas Aleksandras iš k. Viluniškių, Vievio val. Parangauskas buvo doras vyras, nekentė fašistų, apie ką nekartą per neatsargumą viešai išsitardavo. Užsitraukęs ant savęs rūstybę vietinių šnipų nuolat buvo persekiojamas. Pagaliaus, neturėdami galimybės formaliai jį apkaltinti, nutarė užmušti iš pasalų. Liepos 15 d. policininkas Leonavičius su šnipu Važnevičium esantį turguje Vievy Parangauską vežė neva į jo namus, kaipo „nusigerusį". Išvežė į laukus, užmušė, išmetė pakely ir ramiausiai grįžo atgal paaiškindami, kad Parangauskas užsimuše apvirtus vežimui. Apylinkės gyventojai girdėjo kankinamo Paraugausko riksmą, bet grąsinami įsiutusių šnipų, kurie pątys ir tardymą veda, nedrįsta sakyti teisybės.

—·—

Birželio mėnesy nežinomas asmuo peršovė II rajono pasienio policininką **Misiukonį**. Apylinkės gyventojai patenkinti šituo atsitikimu, nes Misiukonis yra biaurus tipas ir uolus fašistų tarnas.

Taip pat gavome žinią, kad vokiečių parubežy yra užmuštas provokatorius **Važnevičius Bronius**, kuris pereitais metais suprovokavo ir išdavė daug jaunuolių. Pasekmėje jo provokacijos buvo sušaudytas drg. Alšauskas iš Kauno, gi keli gavo po keliolika metų katorgos. Tuojaus po šio išdavimo žvalgyba jį pasiėmė nuo Vievio į Kaišedoris, gi vėliau slaptai perkėlė į vokiečių rubežių, kur vieną gražią dieną rastas buvo sušaudytas ir galva įgrūsta į purvyną. Šuva buvo, šuniškai ir galą gavo.

Perkūnas.

Provokacijos Lietuvoj tęsiamos.

Latvijos „Socialdemokrats" iš VI—1—30 m., įdėjo įdomų straipsnelį, kurį čia paduodame:

„Šiomis dienomis Lietuvoj buvo teismo išspresta nepaprastai įdomi byla.

„Pernai spalių mėn., Viekšnių miestelio tūlas batsiuvys Vasaris, jo sesuo, siuvėjas Kazirskis ir pradžios mokyklos mokytojas, kurio pavardės neteko sužinoti, sumanė labai „gudriai" apsidirbti su savo priešininkais. Tuo tikslu, visi aukščiau minėti, susirinko ir surašė fiktyvų, vardu komunistų slapto susirinkimo protokolą, kuriame išvardino neva „susirinkimo" dalyvius aštuonius Viekšnių miestelio gyventojus. Šį protokolą pakišti kur reikia apsiėmė už tam tikrą atlyginimą tūlas vaikinas. Paėmęs protokolą vaikinas pradėjo sekioti vieną suminėtą protokole žydą. Prisekęs per porą žingsnių, niekam nematant, protokolą numetė žemėn ir šūkterėjo žydui, kad šis esąs kokį tai popierį pametęs. Žydas atsisukęs popierį paėmė, pasižiūrėjo ir vėl numetė. Tuomet vaikinas pakėlė triukšmą. Atbėgusi policija išklausė vaikino „paaiškinimus" ir suareštavo visus aštuonius protokole išvardintus asmenis.

„Nusikalteliai", be abejo, būtų buvę nuteisti' nes tokio charakterio byla jau nebepirma, bet del tokių provokacinių areštų sujudo visi Viekšnių miestelio žydai (kurių tarpė, kaip žinoma, yra ir šių laikų „patriotų" „P." Red.) ir skubiai nubildėję į Kauną pasiskundė atatinkamai įstaigai. Bežiūrint priplūdo Viekšnių miestelis policijos agentų, kurie suėmę minėtą vaikiną pradėjo tardyti. Vaikinas prisipažino, kad „protokolą" esąs jam davęs mokytojas.

„Teisme paaiškėjo, kad visi tos kvailos provokacijos „didvyriai" yra tautininkai ir jie esą norėję „patarnauti tėvynei" ir fašizmui.

„Mokytojas už šią provokaciją tapo perkeltas į kitą vietą. Visą kaltę prisiėmė ant savęs Vasaris, kuris gavo 3 mėn. kalėjimo.

„Ši byla pakelia kraštelį uždangos ir parodo tą „grįžimą į demokratine tvarką", su kuriuo fašistai, nuvertę Voldemarą, afišavosi užsienio akyse.

„Tokia pat provokacija paremta ir socialdemokratų studentų byla, kuriuos teisė š. m. gegužės m. 28 d."

Provokatorių darbas.

Šėta. (Kedainių apskr.). Pastaraisiais metais susidarė tokios gyvenimo sąlygos, kad niekas iš piliečių neturi nei dieną nei naktį ramumo. Nei iš šio, nei iš to suima žmogų, tardo, sudaro byla neva už priešvalstybinį veikimą ir įkiša į kalėjimą. Tarp daugelio kitų pas mus Šėtoj š. m. pavasarį buvo suimtas Šėtos smetonos nugriebimo punkto vedėjas pil. Eiva ir apkaltintas kaipo bolševikų agentas. Žvalgyba pil. Eivą ištardė ir sudariusi bylą paremtą „agenturinėmis žiniomis" persiunte valstybės gynėjui. Bet valstybės gynėjas matomai nepasitenkinęs vien žvalgybos agentų parodymais, bylą numarino ir pil. Eivą paliuosavo.

Dabar pil. Eiva iškėlė žvalgybininkams—provokatoriams bylą, bet, tur būt, nieko nelaimės, nes varnas varnui akies nekerta. Ne tokie dabar laikai, kad žmogus, nekaltai suimtas ir kankintas kalėjime, galėtų rasti teisybę.

Rugius verčia upėn.

Kedainiai. Čia nesenai buvo toks atsitikimas. Tūlas pasiturintis ūkininkas atvežė turgun vežimą rugių. Visą dieną su vežimu turguje prastovėjus, rugių niekas net nepaderėjo. Pagaliau prieš pabaigą žydeliai pradėjo juokais davinėti po 5 litus už centnerį. Ūkininkas įpykęs rugius išvertė upėn. Kilo triukšmas, atsirado policija ir net apskrities viršininkas iš kur tai išlindo, bet ūkininkas juos visus pasiuntė velniop. Tačiau policija vis viena surašė protokolą už turto „naikinimą" ir už „įžeidimą" načalstvos.

Šakių apskrity panašiai padarė tūlas ūkininkas su bulvėmis, kai jam pasiūlė po 70 c. už centnerį.

Ar gali ūkininkai būti dėkingi tokiai valdžiai, kuri privedė prie to, kad tiek sunkaus darbo padėjus, javai tenka upėn versti?

Iš Kauno s. d. kalėjimo.

Politinių kalinių būklė Kauno katorginiame kalėjime diena iš dienos vis sunkėja. Nežinia ar tai nusususėlio advokato Žilinskio įsakymu, ar amžino generalinio sekretoriaus Brazaičio ar pagaliau „išmintingojo" inspektoriaus Garbaliausko — įvedama kasdien vis nauja „tvarka". Seniau būdavo, jei ateina į kalėjimo korpusą viršininkas, prokuroras, ar koks nors iš ministerijos aukštas „činas", tai sargybinis atidarydamas kamerą sušunka: „stot ramiai!" Dabartiniu laiku tas „ramiai" pradėta šaukti atsilankius į korpusą kiekvienam kalėjimo žiurkei. Net sargybinis Baltrušis reiškia pretenzijų, kad prieš jį politiniai kaliniai stovėtų „ramiai". Politiniai kaliniai mėgino tai „naujovei" priešintis, bet liko nubausti dviem savaitėm karceriu. Dar vienas „naujumas" tai pervedimas pinigų vieno kalinio kitam. Seniau tas pervedimas buvo paprastas. Jei kalinys būdavo nori ar tai paskolinti, ar skolą grąžinti kitam kaliniui, tai tik nueina pas kalėjimo bugalterį ir šis perkelia pinigus iš vienos sąskaitos kiton. Dabar, jei nori kitam kaliniui pervesti pinigus, reikia **rašyti pašto perlaida, siųsti pinigus iš kalėjimo į paštą o paštas juos prisiunčia atgal.** Kuriam galui reikalinga tokia komedija, tur būt tik vienas „išmintingasis" Garbaliauskas težino. Be to, toks pinigų pervedimas surištas su pašto išlaidomis, kas mažina ir be to jau menką kalinio biudžetą.

Pastaruoju laiku kalėjimo administracija pradėjo labai kreivaakiuoti į politinių kalinių kolektyvus t. y. pasidalinimą atneštų iš giminių ir pirktų už visuomenės suaukuotus pinigus maisto produktų.

Norima kolektyvus panaikinti ir priėmimą atnešamų produktų uždrausti, motyvuojant tuo, kad gaminamas kalėjimo virtuvėj jovalas esąs „pakankamas", nes sulig specų apskaičiavimo tas jovalas turįs 3000 kalorijų.

Nėra abejonių, kad čia yra įsikišusi teisingumo ministerija. Todel lieka tik pageidauti, kad greičiau į kalėjimą atsisėstų pats tos ministerijos šefas Žilinskis ir asmeniškai išbandytų to maisto „pakankamumą".

Politkalinys,

Žvalgybininką užmušė.

Šiauliai. Liepos m. 15 d. čia tapo nušautas Šiaulių žvalgybos šulas J. Smulkevičius. Smulkevičius buvo plačiai žinomas, kaipo priešfašistinio nusistatymo žmonių kankintojas. Suimdavo nužiurėtus žmones ir kankinimais versdavo likti žvalgybininkais ir išdavinėti slaptas organizacijas. Tokiu būdu keletą žmonių jis privertė net vykti emigracijon šnipinėjimo tikslu. Dažnai ir pats važinėdavo Latvijon. Jis pernai išprovokavo sušaudymą keturių valst. liaudininkų. Smulkevičius skaitomas vienu iš autorių, taip negarbingai užsibaigusios Liepojuj „mėšlų krūvos". Bet ir pats negarbingai baigė savo dienas: nušovė jį, kaip šunį. Nors, sakau, būtų granata išsprogdinusi, kaip pavyzdžiui Kraupą, tai vis šiek tiek didesnė garbė. O dabar žuvo nuo paprasto, eilinio kareivių kameros kalinio Vengrio rankos, tokios rankos, kuri mokėjo pas sandėlio užveizdą Bartkų tik bulves skusti!

Nefašistas.

Fašistai žudo politinius kalinius

Šiaulių s. d. kalėjime š. m. gegužės m. d. 27 staiga mirė kalinys socialdemokratas d-gas **Stasys Kučikas.** Visi yra įsitikinę, kad d-gas Kučikas buvo **nunuodytas.** D-gas Kučikas jokia liga nesirgo ir del savo sveikatos niekuomet nesiskundė. Bet kaipo energingas ir veiklus partijos narys, jis ir kalėjime visą laiką stovėjo politinių kalinių priešaky ir atlaikydavo visokius nesusipratimus su kalėjimo administracija. Ta ir buvo jo mirties priežastis. Kaliniai sužinoję apie d-go Kučiko netikėtą mirtį, kėlė protestą, reikalavo išaiškinti mirties priežastį, bet tas nebuvo padaryta.

Šiomis dienomis ir Kauno s.d. kalėjime vėl „staiga" mirė politinis kalinys **Edvardas Leimonas.** Kauno kaliniai taip pat reikalavo išaiškinti mirties priežastį, bet už tai liko nubausti dviem savaitėm karcerio.

Seniau, kuomet Šiaulių s. d. kalėjimo gydytoju buvo **Šalkauskas,** o Kauno s. d. kalėjimo gydytoju — **Šliupas,** tai užmuštų kalinių mirties priežastį nurodydavo liudyme, kad „mirė plaučių džiova (tbc.)" (taip buvo susitarta su žvalgyba ir kalėjimo administracija).

Visuomenė turėtų šį dalyką iškelti ir pareikalauti išaiškinimo.

Voldemaras savo politinius priešininkus šaudė, kas sukeldavo protestus. „Nuosaikieji" budeliai sugalvojo naujas priemones sau nepatinkamų žmonių žudymui.

Praeivis.

Naujas socialdemokratų laikraštis.

Latvijos S.D.D.P. lietuvių sekcija Rygoj pradėjo leisti dvisavaitinį laikraštį „Darbininkų Balsą" Išėjo jau 4 numeriai.

Laimingo pasisekimo ir ilgo amžiaus jaunam kovotojui!

„Darbininkų Balso" kaina: Latvijoj metams 2 latai, pusmečiui 1 lat. Lietuvoj metams 4 litai. Kitur metams 1 doleris. Adresas: Riga, pasta kast. Nr. 1209.

Ats. Redaktorius ir leidėjas: **Stasys Dainauskas.** Spaustuvė „ZORZA" Vilniuje.